

**Konceptuālais ziņojums
par valsts stratēģisko komunikāciju un
informatīvās telpas drošību**

2023.–2027. gadam

Apstiprināts Latvijas Republikas Ministru kabinetā 2023. gada 24. janvārī

Rīga, 2023

Kopsavilkums

Konceptuālā ziņojuma (turpmāk – Konceptijas) izstrādes nepieciešamību nosaka vairāki vidēja termiņa normatīvie akti un politikas plānošanas dokumenti, tostarp Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam, Nacionālās drošības koncepcija, Visaptverošs valsts aizsardzības koncepcija, Valsts aizsardzības koncepcija, kā arī Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2021.–2027. gadam.

Koncepciju veido astoņas nodaļas, tai skaitā biežāk lietoto terminu skaidrojums, konceptuālā ziņojuma pamatojums, informatīvās telpas drošības risku un izaicinājumu raksturojums, koncepcijas vīzija un mērķis, valsts stratēģiskās komunikācijas vērtības un pamatprincipi, valsts stratēģiskās komunikācijas un informatīvās telpas drošības koordinācijas modelis, koncepcijas darbības pamatvirzieni 2023.–2027. gadam, koncepcijas ieviešana un noslēguma jautājumi.

Latvijas informatīvajai telpai drošības izaicinājumus un riskus rada gan iekšēji, gan ārēji faktori un spēlētāji. Starptautiski būtiskākos riskus un izaicinājumus Latvijas informatīvajā telpā rada Krievijas Federācija. To nosaka tās vēsturiskais, ģeogrāfiskais, valodas, tehnoloģiskais tuvums un klātbūtne Latvijas informatīvajā telpā, kā arī pret ASV, NATO un ES izvērstais antagoniskais pasaules redzējums. Iekšēji būtisks izaicinājums ir resursu trūkums komunikācijas funkciju nodrošināšanai valsts pārvaldes institūcijās un pašvaldībās, kā arī komunikācijas nepietiekamā integrācija iestāžu vadības un stratēģiskās plānošanas procesos.

Koncepcijā ietvertā risinājuma vīzija ir ģeopolitiskās nenoteiktības apstākļos veicināt Latvijā informatīvās telpas drošību, tostarp ar stratēģiskās komunikācijas palīdzību, panākot, ka Latvijas valsts institūcijas un sabiedrība ir noturīga pret iekšējiem un ārējiem iejaukšanās riskiem demokrātiskos procesos, informatīvajā telpā, kā arī tie ir spējīgi koordinēti līdzdarboties, lai efektīvi pārvarētu krīzes un apdraudējuma situācijas.

Koncepcija balstās uz Latvijas Republikas Satversmē noteiktajām Latvijas tautu vienojošajām vērtībām un pamatprincipiem. Tie ir fundamentāli pamati valsts stratēģiskajai komunikācijai un vēstījumiem par Latviju vietējām un starptautiskajām auditorijām. Ģeopolitiski strauji mainīgā vidē valsts institūcijas, mediju vides dalībniekus un sabiedrību politiski vieno vērtību un principu kopums.

Valsts stratēģiskā komunikācija un informatīvās telpas drošības stiprināšana tiek plānota, ieviesta un nodrošināta saskaņā ar daļēji decentralizētu pārvaldības un koordinācijas modeli, kā arī visaptverošu valsts un pašvaldību institūciju iesaisti.

Stratēģiskā līmenī Valsts kanceleja centralizēti plāno valsts stratēģiskās komunikācijas vēstījumus un pasākumus vidējam termiņam un ilgtermiņam. Valsts kanceleja nodrošina koordināciju ar citām valsts pārvaldes institūcijām, lai pārliecinātos, ka valsts stratēģiskās komunikācijas vēstījumi tiek atspoguļoti to ikgadējos komunikācijas plānos un stratēģijās, kā arī ikdienas taktiskajā komunikācijā.

Informatīvā telpa un tās drošība ir vienlīdz atkarīga no trim pīlāriem: 1) efektīvas valsts un pašvaldību institūciju komunikācijas ar savām mērķauditorijām; 2) spēcīgas un kvalitatīvas mediju vides un žurnālistikas piedāvājuma; 3) prasmīgas, izglītotas un iesaistītas sabiedrības, kas spēj atpazīt un pretoties manipulācijām informatīvajā telpā. Stiprinot katru no tiem, tiek sniegts ieguldījums nacionālajā drošībā. Droša informatīvā telpa arī attur potenciālo pretinieku no agresijas, tostarp hibrīdoperācijām, samazinot to izvēršanas panākumu iespējas.

Piedāvātais koordinācijas modelis ietver Valsts kanceleju, kas sadarbojas ar nozaru ministrijām un pašvaldībām, kā arī konsultējas ar citām valsts pārvaldes iestādēm - Saeimu, Valsts prezidenta kanceleju, pēc nepieciešamības Nacionālās drošības padomi, valsts drošības dienestiem un tiesībsargājošajām institūcijām. Valsts kanceleja nodrošina koordināciju un

sadarbību informatīvās telpas drošības un stratēģiskās komunikācijas jautājumos starptautiskā līmenī.

Koncepcijā 2023.–2027. gadam izvirzīti seši darbības pamatvirzieni, lai stiprinātu valsts informatīvās telpas drošību un praksē ieviestu koordinācijas un sadarbības modeļus: 1) valsts stratēģiskās komunikācijas ieviešana un spēju attīstība, 2) informatīvās telpas noturības pasākumi pret drošības apdraudējumiem, 3) mediju vides stiprināšana un pilnveidošana, 4) iesaistīta un pret informatīvās telpas apdraudējumiem noturīga sabiedrība, 5) partnerība ar organizētu pilsonisko sabiedrību, privāto un akadēmisko sektoru, 6) starptautiskā sadarbība.

Koncepcijas uzdevumu īstenošanai ar definētu atbildības sadalījumu un īstenošanas termiņiem ir izstrādāts plānoto pasākumu saraksts (pielikumā), kas ir neatņemama Koncepcijas sastāvdaļa. Koncepcijā un plānoto pasākumu sarakstā iekļauto pamatvirzienu un uzdevumu izpildei institūcijas atbilstoši kompetencei veido detalizētus politikas plānošanas dokumentus un normatīvos aktus (vai grozījumus tajos).

1. Biežāk lietoto terminu skaidrojums

Stratēģiskā komunikācija – stratēģisks, plānots, mērķtiecīgs un koordinēts visu pieejamo komunikācijas instrumentu pielietojums, lai sasniegtu institūcijas un valsts stratēģiskos mērķus.

Informatīvā telpa – abstrakta, virtuāla teritorija, kas veidojusies sabiedrības, kultūras un komunikācijas mijiedarbības rezultātā. Informatīvo telpu raksturo informācijas plūsmas, mediji un to saturs, valoda, sabiedrības sociālā atmiņa un citi faktori.

Dezinformācija – nepatiess vai maldinošs saturs, kas tiek izplatīts ar nolūku maldināt un/vai gūt ekonomisku vai politisku labumu un kas var radīt kaitējumu valstij un sabiedrībai vai kādai tās daļai.¹

Maldinoša informācija – nepatiess vai maldinošs saturs, kas tiek izplatīts bez kaitnieciska nodoma, lai gan sekas var būt kaitīgas valstij un sabiedrībai vai kādai tās daļai, piemēram, ja cilvēks labticīgi dalās ar nepatiesu informāciju ar draugiem un ģimeni.

Informācijas ietekmēšanas operācija – vietējo vai ārvalstu dalībnieku koordinēti centieni ietekmēt mērķauditoriju, izmantojot dažādus maldinošus līdzekļus, tostarp apspiežot neatkarīgus informācijas avotus un vienlaikus dezinformējot vai veicot citas manipulācijas informatīvajā telpā.

Ārvalstu iejaukšanās informatīvajā telpā – ārvalstu dalībnieka vai tā aģentu īstenoti mērķtiecīgi centieni iejaukties demokrātiskajos procesos, tostarp neļaujot personām brīvi veidot un paust savu politisko gribu, to bieži veic kā daļu no plašākas hibrīdoperācijas.

Medijpratība un informācijpratība – cilvēku prasmes un zināšanas lietot medijus, meklēt un analizēt informāciju, kritiski izvērtēt mediju vēstījumus un piedalīties mediju satura veidošanā efektīvā un drošā veidā.

Noturība² – valsts, institūciju un iedzīvotāju spēja laikus pamanīt, atpazīt un pretoties informatīvās telpas apdraudējumiem un krīzēm, tostarp dezinformācijai, kā arī ātri un efektīvi no tām atgūties un kļūt prasmīgākiem, lai turpmāk nenonāktu šādās situācijās.

2. Konceptuālā ziņojuma pamatojums

“Konceptuālais ziņojums par valsts stratēģisko komunikāciju un informatīvās telpas drošību 2023.–2027. gadam” (turpmāk – Konceptcija) ir stratēģisks vidēja termiņa rīcībpolitikas plānošanas dokuments, kas nosaka nacionālo vīziju un mērķi informatīvās telpas drošības stiprināšanā, tostarp stratēģiskās komunikācijas spēju attīstībā, 2023.–2027. gadā, kā arī šajās jomās prioritāros darbības virzienus un uzdevumus. To īstenošanā atbilstoši kapacitātei un kompetencei koordinēti plānots iesaistīt visas valsts un pašvaldību institūcijas, kā arī organizētu pilsonisko sabiedrību, akadēmisko un privāto sektoru. Informatīvās telpas drošības stiprināšanā jāpiedalās pēc iespējas plašākai sabiedrībai, tostarp nodrošinot Latvijas iedzīvotājus un valstspiederīgos ārvalstīs ar zināšanām un prasmēm, ieskaitot medijpratību un informācijpratību, lai spētu kopīgi pretoties manipulācijām informatīvajā telpā, tādējādi stiprinot arī nacionālo drošību.

Konceptcija definē valsts stratēģiskās komunikācijas spēju attīstības un informatīvās telpas drošības stiprināšanas modeli, kas iekļauj:

a) informatīvās telpas drošības risku un izaicinājumu analīzi;

¹ “Dezinformācijas”, “maldinošas informācijas”, “informācijas ietekmēšanas operācijas” un “ārvalstu iejaukšanās informatīvajā telpā” definīcijas ir aizgūtas no Eiropas Demokrātijas rīcības plāna (Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un reģionu komitejai “Eiropas Demokrātijas rīcības plāns”, COM(2020) 790 final).

² Termini “noturība” un “izturētspēja” šajā un citos tiesību aktos saistībā ar informatīvās telpas drošību lietoti kā sinonīmi, tulkojot angļu valodas jēdzienu “resilience”.

- b) valsts stratēģiskās komunikācijas attīstības vīziju un mērķi;
- c) vērtības un pamatprincipus, pamatojoties uz kuriem turpināt attīstīt un pilnveidot stratēģiskos vēstījumus;
- d) darbības pamatvirzienus un uzdevumus 2023.–2027. gadam;
- e) Plānotos pasākumus konceptuālā ziņojuma par valsts stratēģiskās komunikācijas un informatīvās telpas drošību 2023.–2027. gadam ieviešanai (pielikums ar klasifikāciju “Ierobežota pieejamība”, turpmāk – plānotie pasākumi);
- f) Konceptijas un plānoto pasākumu sasniegtā progresa koordinācijas, uzraudzības un dokumentu pārskatīšanas kārtību.

Konceptijas nepieciešamību nosaka vairāki vidēja termiņa normatīvie akti un politikas plānošanas dokumenti. Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam par valsts prioritāti izvirza sabiedrības saliedētības un iedzīvotāju piederības stiprināšanu Latvijai, tostarp ar informatīvās telpas stiprināšanu, novēršot dezinformāciju un uzlabojot medijpratību, veicinot pilsonisko līdzdalību un attīstot komunikācijas prasmes dažādās grupās un kultūrās (“Vienota, droša un atvērta sabiedrība”)³. Saliedēta un pilsoniski aktīva sabiedrība, kuras centrā ir iekļaujošas līdzdalības princips, ir arī galvenais izvirzītais mērķis Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības pamatnostādnēs 2021.–2027. gadam⁴.

Vienotas valsts pārvaldes stratēģiskās komunikācijas kapacitātes un informatīvās telpas drošības monitoringa struktūras un koordinācijas mehānisma modeļa izstrādi, kā arī valsts stratēģiskās komunikācijas spēju un informatīvās telpas drošības stiprināšanu nosaka Nacionālās drošības koncepcija⁵, Visaptverošās valsts aizsardzības koncepcija⁶ un Valsts aizsardzības koncepcija⁷.

Valdības rīcības plāns Deklarācijas par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību nosaka par pienākumu Valsts kancelejai izveidot koncepciju, kas balstīta informatīvās telpas risku un apdraudējumu analīzē, kā arī izveidot centralizētu valsts stratēģiskās komunikācijas un informatīvās telpas drošības koordinācijas mehānismu⁸.

Valsts kancelejas reglaments nosaka, ka valsts institūciju sadarbības un koordinācijas modeļa izstrādi un stratēģiskās komunikācijas ieviešanu valsts pārvaldē īsteno Valsts kancelejas Stratēģiskās komunikācijas koordinācijas departaments (turpmāk – Valsts kancelejas StratCom).⁹ Kopš izveides 2020. gadā Valsts kancelejas StratCom nodrošina Latvijas valsts stratēģiskās komunikācijas spējas, tostarp:

- izstrādā valsts institūciju sadarbības un koordinācijas modeli stratēģiskās komunikācijas ieviešanai valsts pārvaldē, kā arī vada un atbalsta tā ieviešanu. Lai to paveiktu, Valsts kancelejas StratCom uztur vairākus koordinācijas mehānismus, lai koordinētu valsts stratēģiskās komunikācijas vēstījumu un komunikācijas vadlīniju izplatīšanu, kā arī sadarbībā ar atbildīgajām institūcijām stiprinātu informatīvās telpas drošību;

³ Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam (2020. gada 2. jūlijs), https://pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/NAP2027_apstiprin%C4%81ts%20Saeim%C4%81_1.pdf

⁴ Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2021.–2027. gadam (Ministru kabineta 2021. gada 5. februāra rīkojums Nr.72)

⁵ Nacionālās drošības koncepcija (2019. gada 26. septembris), <https://likumi.lv/ta/id/309647-par-nacionalas-drosibas-koncepcijas-apstiprinasanu>

⁶ Informatīvais ziņojums “Par visaptverošās valsts aizsardzības sistēmas ieviešanu Latvijā” (2019. gada 8. janvāris), <https://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40462120>

⁷ Valsts aizsardzības koncepcija (2020. gada 24. septembris), <https://likumi.lv/ta/id/317591-par-valsts-aizsardzibas-koncepcijas-apstiprinasanu>

⁸ Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai, <https://likumi.lv/ta/id/306691-par-valdibas-ricibas-planu-deklaracijas-par-artura-krisjana-karina-vadita-ministru-kabineta-iecereto-darbibu-istenosana>

⁹ Valsts kancelejas reglaments (2020. gada 26. novembris), <https://www.mk.gov.lv/lv/valsts-kancelejas-reglaments>

- nodrošina centralizētas informatīvās telpas monitoringa un analīzes spējas valsts pārvaldei, tostarp par manipulācijām informatīvajā telpā, ieskaitot dezinformāciju;
- kalpo par valsts nacionālo kontaktpunktu sadarbībai ar sociālo mediju platformām;
- nodrošina apmācības, metodisko materiālu izstrādi, krīžu scenāriju izspēles un citus pasākumus valsts un pašvaldību institūciju stratēģiskās komunikācijas spēju veidošanai un pilnveidošanai;
- koordinē pārresoru stratēģiju, kampaņu un citu komunikācijas pasākumu izstrādi un īstenošanu valsts pārvaldē;
- sniedz stratēģisku atbalstu krīzes komunikācijā un koordinācijā;
- attīsta un īsteno starptautisko sadarbību, tostarp nacionālo interešu formulēšanu, koordināciju un pārstāvību divpusējos un daudzpusējos formātos ar stratēģisko komunikāciju un informatīvās telpas drošību saistītos jautājumos.

Koncepcija atkārtoti apstiprina un papildina jau līdz šim tiesību aktos noteikto Valsts kancelejas StratCom mandātu un uzdevumus, tos savienojot daļēji decentralizētā koordinācijas modelī ar citām valsts pārvaldes institūcijām, pašvaldībām, to padotības iestādēm, kā arī šo institūciju atbildībā esošām rīcībpolitikām, koordinācijas un sadarbības formātiem.

Koncepcija nepārdala atbildību vai kompetenci starp institūcijām, kā arī neaizstāj jau esošos starpinstitucionālās sadarbības formātus stratēģiskā vai operacionālā līmenī.

Koncepcijas piedāvātie koordinācijas mehānismi un formāti ir izmantojami gan ikdienas darbā, gan krīžu situācijās.

Valsts kancelejas StratCom atbild par Koncepcijas ieviešanas koordinētu uzraudzību un noteiktu uzdevumu īstenošanu, kā arī ziņošanu Ministru kabinetam, Saeimai un, ja nepieciešams, citām institūcijām, tostarp par sasniegto progresu, kā arī nākamajā periodā plānotajiem darbiem un izaicinājumiem.

3. Informatīvās telpas drošības risku un izaicinājumu raksturojums

Informatīvās telpas drošībai, kas balstīta uz visas valsts pārvaldes un visas sabiedrības atbildīgu iesaisti un noturību un efektīvām valsts stratēģiskās komunikācijas spējām, ir centrālā loma nacionālās drošības stiprināšanā un valsts aizsardzības nodrošināšanā. No informatīvās telpas aizsargāšanas un efektīvas valsts stratēģiskās komunikācijas spējas ir atkarīga iedzīvotāju drošības sajūta, pārliecība par savu piederību un uzticēšanos Latvijas valstij un tās institūcijām, atbildības uzņemšanās un pilsoniskā līdzdalība, vienota izpratne par situāciju valstī krīzes apstākļos, valsts vēsturi, demokrātiju un Latvijas Republikas Satversmē noteiktajām tautu vienojošajām vērtībām, kā arī spēja pieņemt nozīmīgus lēmumus un rīkoties.

Dezinformācija, informācijas ietekmēšanas operācijas, kā arī ārvalstu iejaukšanās informatīvajā telpā bieži ir daļa no plašākas hibrīdās ietekmes operācijas, lai atsevišķas valstis un nevalstiskie spēlētāji sasniegtu politiskos, ekonomiskos un stratēģiskos mērķus. Ietekmes līdzekļi var tikt vērsti pret Latviju, lai mazinātu sabiedrības (vai konkrētu sabiedrības grupu) uzticēšanos valdībai, valsts institūcijām un medijiem. Tie var veicināt sabiedrības polarizāciju, mazināt pilsonisko līdzdalību un ietekmēt demokrātisko un politisko procesu norisi, kompromitējot valsts pašnoteikšanās principus. Arī maldinoša, nepārbaudīta informācija, kas izplatīta bez kaitnieciska nodoma, mazina sabiedrības pašāvērtību faktiem, zinātnei un objektīvai realitātei, tādējādi nodarot neapzinātu kaitējumu valsts drošībai kā īstermiņā, piemēram, krīzes situācijās, tā arī vidējā un ilgākā termiņā.

Latvijas informatīvajai telpai drošības izaicinājumus un riskus rada gan iekšēji, gan ārēji faktori un spēlētāji. Būtisks izaicinājums ir resursu trūkums komunikācijas funkciju nodrošināšanai valsts pārvaldes institūcijās un pašvaldībās, kā arī komunikācijas nepietiekamā integrācija iestāžu vadības un stratēģiskās plānošanas procesos.

Iekšēji valstī izaicinājums ir sabiedrības salīdzinoši zemā uzticēšanās valsts institūcijām¹⁰ un medijiem¹¹, ko ietekmējusi arī globālā Covid-19 krīze un to pavadošā “infodēmija”¹². Būtiskus riskus Latvijai rada arī nepietiekami augsts sabiedrības medijpratības un informācijpratības līmenis¹³, arī zemā sabiedrības vēlme un spēja uzņemties atbildību¹⁴, līdzdarboties valsts attīstības sociāli ekonomiskajos, sabiedriskajos un politiskajos procesos¹⁵.

Latvija, tāpat kā citas valstis, saskaras ar globālajām tendencēm un sociālo mediju pieaugošo nozīmi ekonomiskajos procesos, tostarp katru gadu reklāmas tirgū uz tradicionālo mediju rēķina pārdaļot arvien lielāku apgrozījuma daļu. Rezultātā tradicionālajiem medijiem, kas objektīvi nespēj adaptēties jaunajām tirgus prasībām, pastāv riski, kuru iestāšanās gadījumā var ciest žurnālistikas kvalitāte vai pašu mediju pastāvēšana. Latvijas mediju un reklāmas tirgus nelielā izmēra dēļ šo risku iestāšanās negatīvi var ietekmēt ne tikai mediju telpu, bet pastarpināti – visu informatīvo telpu.

Starptautiski būtiskākos riskus un izaicinājumus Latvijas informatīvajā telpā rada Krievijas Federācija (turpmāk – Krievija). To nosaka Krievijas vēsturiskais, ģeogrāfiskais, valodas, tehnoloģiskais tuvums un klātbūtne Latvijas informatīvajā telpā, kā arī pret ASV, NATO un ES – pēc noklusējuma arī pret Latviju – izvērstais antagoniskais pasaules redzējums. Jāņem arī vērā, ka Krievijas amatpersonas un Kremļa atbalstītie mediji jau kopš pagājušā gadsimta

¹⁰ 2020. gadā aptuveni viena trešdaļa iedzīvotāju neuzticējās ne Saeimai, ne Ministru kabinetam, ne pašvaldībām, ne tiesu sistēmai, ne sabiedriskajiem medijiem, ne sabiedriskajām organizācijām. Latvijā uzticības rādītāji ir zemāki nekā ES (2019. un 2021. gadā Latvijā valsts pārvaldei uzticējās 34 % iedzīvotāju, ES – 51 %) un OECD dalībvalstīs (2021. gadā Latvijā valdībai uzticējās tikai 24,5 % iedzīvotāju, OECD – 41 %). Avoti: SKDS (2020. gada novembris). *Latvijas iedzīvotāju aptauja*, https://providus.lv/article_files/3842/original/Tabulas_integracija_112020.pdf?1614348752; *Standard Eurobarometer 95* (2021. g.); *Standard Eurobarometer 90.3. un 91.5.* (2019. g.); OECD (2022), *Building Trust to Reinforce Democracy: Main Findings from the 2021 OECD Survey on Drivers of Trust in Public Institutions*. Paris: OECD Publishing.

¹¹ 2021. gadā (attiecībā pret 2020. un 2019. gadu) bija kritusies sabiedrības uzticība visiem Latvijas sabiedriskajiem medijiem, tostarp Latvijas Radio no 85 % (2019. g.) uz 76 % (2021. g.), Latvijas Televīzijai no 86 % uz 75 %, LSM.lv no 72 % uz 68 %. 2021. gada novembrī jautājumos, kas skar Covid-19, tikai 18 % uzticējās sabiedriskajiem medijiem un 12 % – privātiem medijiem. Avoti: Latvijas Fakti (2021. gada septembris). *Pētījums par Latvijas iedzīvotāju medijpratību un mediju satura lietošanas paradumiem*. 195.lpp., <https://www.neplp.lv/lv/media/185/download> ; SKDS (2022. gada novembris). *Pētījums par sabiedrības attieksmi pret Covid-19*, <http://195.244.155.179/node/3864>

¹² Saskaņā ar Pasaules Veselības organizāciju infodēmija ir “pārmērīgs informācijas apjoms par problēmu, kas apgrūtina risinājuma atrašanu. Tā var izplatīt maldinošu informāciju, dezinformāciju un baumas ārkārtas situācijā veselības jomā. Infodēmija var kavēt efektīvu sabiedrības veselības aizsardzības pasākumu veikšanu un radīt apjukumu un neuzticēšanos iedzīvotāju vidū”. Avots: https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200305-sitrep-45-covid-19.pdf?sfvrsn=ed2ba78b_4

¹³ NEPLP veiktā pētījumā 2021. gada jūlijā–septembrī 61 % Latvijas iedzīvotāju uzskatīja, ka spēja viegli atpazīt uzticamu informāciju medijos no manipulatīvas (safabricētas, maldinošas). Savukārt 2022. gada aprīlī–maijā veiktā *Eurobarometer* pētījumā 64 % Latvijas iedzīvotāju jutās pārliecināti, ka spēj atpazīt dezinformāciju. Avoti: Latvijas Fakti (2021). *Pētījums par Latvijas iedzīvotāju medijpratību un mediju satura lietošanas paradumiem*, <https://www.neplp.lv/lv/media/185/download>; European Parliament (May 2022). *Flash Eurobarometer: News & Media Survey 2022*. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2832>

¹⁴ 2020. gada pētījumā tikai 14 % norādījuši, ka pēdējo divu gadu laikā ir iesaistījušies kādā sabiedriskajā apspriedē, piketā vai ziedojuši savu laiku sabiedriski aktuālai problēmai. Savukārt 2022. gada pavasarī tikai 43 % Latvijas iedzīvotāju uzskatīja, ka viņu balsij ir ietekme (vidējais rādītājs ES valstīs – 65 %). Avoti: SKDS (2020. gada novembris). *Latvijas iedzīvotāju aptauja*, https://providus.lv/article_files/3842/original/Tabulas_integracija_112020.pdf?1614348752; European Parliament (June 2022). *Rallying around the European flag - Democracy as anchor point in times of crisis*, <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2792>

¹⁵ Piemēram, 13. Saeimas vēlēšanās 2018. gadā piedalījās vien 54,6 % balsstiesīgo iedzīvotāju, bet 2021. gada Latvijas pašvaldību vēlēšanās tikai 34 % no balsstiesīgajiem iedzīvotājiem. Tikmēr zema saglabājas arī pilsoniskā līdzdalība ikdienā, par ko liecina fakts, ka tikai 4 % no nevalstiskajām organizācijām Latvijā no 2018. līdz 2021. gadam piedalījušās nacionāla līmeņa lēmumu pieņemšanā. Avots: Latvijas Pilsoniskā alianse (2021). *Sabiedrības līdzdalība lēmumu pieņemšanas procesā (izpētes ziņojums)*. https://nvo.lv/uploads/zinojums_lidzdaliba_lemumu_pienemsana_2021.pdf

izskaņas ir īstenojuši nomelnošanas un dezinformācijas kampaņas pret Latviju. Ar to palīdzību Krievija ir izplatījusi naidīgus vēstījumus par Latviju, kas adresēti mazākumtautību kopienai Latvijā, starptautiskām mērķauditorijām, un tie veicina Latvijas sabiedrības šķelšanos. Būtisku lomu Krievijas centienos veikt informācijas ietekmes operācijas Latvijā noteikusi Kremļa atbalstīto plašsaziņas kanālu pieejamība Latvijas informatīvajā telpā kombinācijā ar Latvijas mazākumtautību auditorijai raksturīgajiem mediju lietošanas paradumiem.

Pēdējos gados Krievija izmantojusi uzbrukumus informatīvajā telpā kā daļu no hibrīdkara arsenāla, 2014. gadā veicinot Krimas pussalas nelegālu okupāciju un aneksiju, slēpjot iesaisti karadarbībā Austrumukrainā, kā arī kopš 2022. gada 24. februāra – īstenojot izvērstu pilna apmēra karu Ukrainā. Nav pamata uzskatīt, ka tuvākajā laikā un vidējā termiņā Krievija informatīvajā telpā pārstās vērst uzbrukumus pret visām Rietumu demokrātijām, īpaši pret valstīm, kurās Kremlis pretendē uz ietekmes saglabāšanu¹⁶. Latvijas interesēs ir stiprināt informatīvās telpas drošību un attīstīt valsts un sabiedrības noturību, lai veiksmīgi atvairītu un pretotos dažādas intensitātes Krievijas manipulācijām informatīvajā telpā, tostarp krīzes situācijās.

Arī Ķīnas Tautas Republika (turpmāk – Ķīna) izmanto informatīvās ietekmēšanas un maigās varas instrumentus, lai veicinātu tās ekonomiskajām, politiskajām un citām interesēm labvēlīgu vēstījumu iesakņošanas ārvalstīs, tostarp Latvijā. Pēdējos gados Ķīna vērsusi naidīgus vēstījumus un dezinformāciju pret partneriem un institūcijām, kas garantē Latvijas drošību, tostarp ASV, Eiropas Savienību un NATO¹⁷. Turpmāk Latvijai jāērķinās ar Ķīnas varasiestāžu pieaugošo vēlmi izmantot vietējos žurnālistus, medijus, pētniekus, akadēmisko sektoru un nevalstiskās organizācijas, lai iegūtu informāciju par Latvijas informatīvo telpu un veidotu Ķīnas pozitīvo tēlu atbilstoši tās interesēm, vērstos pret vēstījumiem Latvijas publiskajā telpā, kas neatbilst Ķīnas interesēm un tās globālajam pasaules skatījumam¹⁸.

Drošības izaicinājumus un riskus Latvijas informatīvajā telpā var radīt arī citi tajā ieinteresēti dalībnieki. 2021. gadā Baltkrievijas režīms īstenoja hibrīduzbrukumu ES ārējām robežām, mērķtiecīgi veicinot Tuvo Austrumu valstu iedzīvotāju masveida centienus nelegāli iekļūt Latvijā, Lietuvā un Polijā. Papildus migrantu plūsmu virzīšanai Baltkrievijas režīms izplatīja naidīgus vēstījumus par Latviju, Lietuvu, Poliju, tostarp par to nepakļaušanos starptautisko tiesību normām. Turpmāk A. Lukašenko režīms var radīt riskus Latvijai informatīvajā telpā un tādējādi pastarpināti arī NATO un ES. Tāpat nevar izslēgt arī citu starptautisko spēku, tostarp nevalstisko spēlētāju, vēlmi veikt uzbrukumus informatīvajā telpā pret Latvijas valsti vai atsevišķām tās institūcijām.

Informatīvā telpa ir cieši saistīta arī ar globālajām tehnoloģiju attīstības tendencēm, kā arī cilvēku prasmēm ar tām droši rīkoties. Sociālo mediju platformu loma sociāli ekonomiskajos un politiskajos procesos turpina palielināties, tomēr tās pārāk lēni un nepietiekami atbildīgi ievieš pasākumus, lai samazinātu dezinformācijas, sazvērestības teoriju, krāpniecības shēmu un citu manipulāciju saturu un izplatīšanas metodes (algoritmi, neautentiska iesaiste). Pieaugoša loma ir tehnoloģisko inovāciju – virtuālās un paplašinātās realitātes (VR, AR), dziļviltojumu, mākslīgā intelekta, lielo datu, blokkēžu tehnoloģiju – pieejamībai arvien plašākai sabiedrībai,

¹⁶ Satversmes aizsardzības birojs (2022. gada 13. septembrī). *Krievijas – Ukrainas karš. Sekas Latvijai*. <https://sab.gov.lv/?a=s&id=17&jid=109>

¹⁷ 2022. gada 29. jūnijā NATO samitā Madridē apstiprinātā NATO Stratēģiskā koncepcija nosaka, ka Ķīna rada sistēmiskus drošības izaicinājumus Eiroatlantiskajai drošībai. Tostarp Ķīna izmanto hibrīdās un kibertelpas operācijas, konfrontējošu retoriku un dezinformāciju, kas vēsta pret sabiedrotajiem un NATO drošību. Ķīnas darbības pret Rietumiem informatīvajā telpā analizējuši un uzskaitījuši vairāki citi avoti, tostarp Eiropas Ārējās darbības dienests. Avoti: NATO (29 June 2022). *NATO 2022 Strategic Concept*, <https://www.nato.int/strategic-concept/>; EUvsDisinfo (4 April 2022). *China's Balancing Act on the Ukraine War*, <https://euvsdisinfo.eu/chinas-balancing-act-on-the-ukraine-war/>

¹⁸ Valsts drošības dienests (2022). *2021. gada publiskais pārskats*, <https://vdd.gov.lv/uploads/materials/29/lv/vdd-2021-gada-parskats.pdf>

kas rada ne tikai ekonomiskās iespējas, bet arī drošības izaicinājumus. Lai līdzsvarotu attīstības intereses no vienas puses un demokrātijas pamatprincipu un nacionālās drošības interešu nodrošināšanu – no otras, tuvākajos gados būtiska loma būs Latvijas un ES, kā arī globāliem regulācijas risinājumiem un to efektīvai ieviešanai praksē.

4. Konceptijas vīzija un mērķis

Konceptijas vīzija paredz ģeopolitiskās nenoteiktības apstākļos veicināt Latvijā informatīvās telpas drošību, tostarp ar stratēģiskās komunikācijas palīdzību, panākot, ka Latvijas valsts institūcijas un sabiedrība ir noturīga¹⁹ pret iekšējiem un ārējiem iejaukšanās riskiem demokrātiskos procesos informatīvajā telpā, kā arī tie ir spējīgi koordinēti līdzdarboties, lai efektīvi pārvarētu krīzes un apdraudējuma situācijas. Latvija turpinās nodrošināt valsts varas un demokrātijas nepārtrauktību un visaptverošu valsts aizsardzību, kurā centrālā loma ir iedzīvotāju piederības sajūtai Latvijas valstij, vēlmei to aizstāvēt un psiholoģiskajai noturībai, pretojoties iekšējiem un ārējiem drošības riskiem un apdraudējumiem.

Tas ir sasniedzams, iesaistot visas valsts pārvaldes institūcijas, pašvaldības, to padotības iestādes, organizētu pilsonisko sabiedrību, privāto, akadēmisko sektoru un plašāku sabiedrību. Konceptija paredz nodrošināt, ka valsts pārvaldes un pašvaldību institūcijas spēj stratēģiski, koordinēti, efektīvi un uzticamā veidā komunicēt ar savām auditorijām ikdienā un krīzes situācijās²⁰, iedzīvotājiem ir pieejami neatkarīgi, kvalitatīvi un uzticami mediji, kā arī sabiedrības vairākumam ir vismaz minimāla medijpratība un informācijpratība, organizēta pilsoniskā sabiedrība apzinās savas iespējas un lomu informatīvās telpas drošības stiprināšanā.

Īstenojot Konceptiju, jāmobilizē materiāltehniskie, cilvēku un finanšu resursi, zināšanas un prasmes, lai padarītu Latvijas informatīvo telpu tik spēcīgu un noturīgu, ka ārvalstu manipulācijas tajā kļūst pārāk neizdevīgas, dārgas, neefektīvas – praktiski neiespējamās.

Konceptijas mērķis ir visaptveroši stiprināt informatīvās telpas drošību visos trijos savstarpēji saistītajos un vienam otru ietekmējošajos informatīvās telpas pīlāros un sešos darbības pamatvirzienos, tostarp līdz 2027. gadam:

- 1) tiek attīstītas spēcīgas centralizētas stratēģiskās komunikācijas spējas, kas darbojas sinerģijā ar stratēģisku, efektīvu un profesionālu valsts pārvaldes un pašvaldību institūciju komunikāciju ar sabiedrību;
- 2) stiprināta mediju neatkarība, kvalitāte, drošība, iekļautība, kā arī spēja pielāgoties 21. gadsimta izaicinājumiem;
- 3) Latvijas sabiedrība ir noturīga pret manipulācijām informatīvajā telpā, tostarp ar medijpratības un informācijpratības palīdzību, kā arī nevalstiskais, privātais un akadēmiskais sektors ir koordinētā un efektīvā veidā iesaistīts informatīvās telpas drošības stiprināšanā.

¹⁹ Valsts un sabiedrības noturība iekļauj spēju laikus identificēt, atvairīt un izvairīties no manipulācijām informatīvajā telpā, tostarp dezinformācijas, kā arī ātri atgūties no satricinājumiem un drošības īslaicīgas zaudēšanas krīzes situācijās. Noturība balstās uz visaptverošu zināšanu un prasmju attīstīšanu, tostarp veicinot valsts institūciju stratēģiskās komunikācijas spēju attīstību, žurnālistikas kvalitātes, uzticamības un kvalitatīvu mediju lietošanas sekmēšanu, sabiedrības medijpratības un informācijpratības līmeņa celšanu, kā arī visos pārvaldības līmeņos un nozarēs veltot šiem mērķiem resursus, kas ir adekvāti ģeopolitiskajai situācijai un valsts drošības un aizsardzības vajadzībām.

²⁰ Stratēģiskā līmenī Valsts kanceleja plāno un koordinē valsts stratēģisko komunikāciju, kā arī centralizēti plāno un veic pasākumus informatīvās telpas drošības veicināšanai. Operacionālā un taktiskā līmenī stratēģiskās komunikācijas aktivitātes ievieš, kā arī informatīvās telpas drošību stiprina visas valsts institūcijas, pašvaldības, pilsoniskā sabiedrība, privātais un akadēmiskais sektors, kā arī plašāka sabiedrība.

5. Valsts stratēģiskās komunikācijas vērtības un pamatprincipi

Koncepcija balstās uz Latvijas Republikas Satversmē noteiktajām Latvijas tautu vienojošajām vērtībām un pamatprincipiem. Tie ir fundamentāli pamati valsts stratēģiskajai komunikācijai un vēstījumiem par Latviju vietējām un starptautiskajām auditorijām. Ģeopolitiski strauji mainīgā vidē valsts institūcijas, mediju vides dalībniekus un sabiedrību (neatkarīgi no to pašidentifikācijas ar konkrētu tautību vai valodu) politiski vieno vērtību un principu kopums, kas netiek pārkāpts, attīstot un izmantojot valsts komunikācijas vēstījumus, kampaņas un citus komunikācijas pasākumus:

- Latvijas valstiskums, suverenitāte un neatkarība ir neatgriezeniski. To sargāšana ir visas Latvijas valsts un sabiedrības svēts pienākums;
- Latvija ir nepārtraukta – ar dziļām vēsturiskām saknēm, kopīgu teritoriju, latviešu valodu un kultūru, kas veidojusies likumsakarīgi un vienmēr turpinājusi pastāvēt. Tas iekļauj valstisko nepārtrauktību pēc neatkarības proklamēšanas 1918. gada 18. novembrī, pretošanās okupācijas režīmu varām un to neatzīšanu, valstiskās neatkarības pilnīgu atjaunošanu 1990. gada 4. maijā un nepārtrauktu visas valsts un sabiedrības iesaisti Latvijas nākotnes veidošanā;
- Latvija ir nacionāla valsts, kurā demokrātiskas līdzdalības un valstiskās identitātes pamatā ir latviešu valoda. Vienlaikus Latvija ir moderna, pielāgoties un attīstīties spējīga, mazākumtautībām un sabiedrības daudzveidībai atvērta un ar iekļaujošu un savstarpēji cieņpilnu sabiedrību;
- Latvija balstās uz Eiropas un Rietumu demokrātiskām vērtībām: humānismu, racionalitāti, sekularitāti, tiesiskumu, demokrātiju un cilvēktiesībām;
- Latviju veido un komunikāciju par valsti un sabiedrību veic katrs tās iedzīvotājs. Latvija iestājas par sabiedrības saliedētību, iedzīvotāju piederību valsts tagadnei un nākotnei caur vienotu vēstures atmiņu, motivētu un aktīvu pilsonisko līdzdalību, kā arī visas sabiedrības drošību (tostarp cilvēkdrosību);
- Latvija ir pilntiesīga un pilnvērtīga ES un NATO dalībvalsts, un šīs institūcijas neatgriezeniski ir ekonomiskās attīstības, labklājības, drošības un aizsardzības stūrakmeņi un garantanti;
- Latvijas komunikācija ar vietējām un ārējām auditorijām balstās uz pārbaudītiem faktiem, pierādījumiem un ticību zinātnei.

6. Valsts stratēģiskās komunikācijas un informatīvās telpas drošības koordinācijas modelis

Valsts stratēģiskā komunikācija un informatīvās telpas drošības stiprināšana tiek plānota, ieviesta un nodrošināta saskaņā ar daļēji decentralizētu pārvaldības un koordinācijas modeli, kā arī visaptverošu valsts un pašvaldību institūciju iesaisti.

6.1. Stratēģiskās komunikācijas koordinācija

Stratēģiskā līmenī Valsts kanceleja centralizēti plāno valsts stratēģiskās komunikācijas vēstījumus un pasākumus vidējam termiņam un ilgtermiņam. Valsts kanceleja nodrošina koordināciju ar citām valsts pārvaldes institūcijām, lai pārliecinātos, ka valsts stratēģiskās komunikācijas vēstījumi tiek atspoguļoti to ikgadējos komunikācijas plānos un stratēģijās, kā arī ikdienas taktiskajā komunikācijā. Valsts kanceleja var sniegt priekšlikumus Ministru prezidentam un Ministru kabinetam, lai ar komunikācijas palīdzību veicinātu stratēģisko mērķu sasniegšanu. Lai sasniegtu valsts stratēģiskos mērķus, Valsts kanceleja pati vai sadarbībā ar citām valsts pārvaldes institūcijām plāno un īsteno pārnozaru stratēģiskās komunikācijas kampaņas un citus komunikācijas pasākumus. Valsts kanceleja nodrošina arī stratēģiskās komunikācijas vēstījumu nodošanu Latvijas pašvaldībām, kā arī Latvijas diasporu pārstāvošām

organizācijām un pārstāvjiem to mītnes zemēs. Tāpat Valsts kanceleja centralizēti plāno stratēģiskās komunikācijas politiku un pasākumus, lai veicinātu valsts institūciju stratēģiskās komunikācijas spēju attīstību, tostarp apmācību un krīzes situāciju izspēles jomās.

Valsts kancelejas StratCom vada Valsts pārvaldes komunikācijas koordinācijas grupu (turpmāk – Komunikācijas grupa)²¹ – slēgtu, konsultatīvu koordinācijas formātu, ko lieto ikdienā un krīzes situācijās, lai veidotu vienotu valsts pārvaldes stratēģisko komunikāciju un koordinētu vēstījumus ar dažādām mērķauditorijām, identificētu komunikācijas izaicinājumus un potenciālos risinājumus, kā arī apmainītos ar operatīvo informāciju par Ministru kabineta sēdē izskatāmiem jautājumiem vai citām nozaru aktualitātēm. Komunikācijas grupa tiek ne retāk kā vienu reizi nedēļā vai pēc nepieciešamības. Valsts kancelejas StratCom atbild par grupas darba kārtību un pilda tās sekretariāta funkcijas.

Valdības komunikācijas koordinācijas padome (turpmāk – Padome), ko vada Valsts kancelejas Komunikācijas departamenta vadītājs, koordinē valdības komunikācijas politikas ieviešanu.²² Tāpat Padome pilda būtisku lomu valdības komunikācijas spēju attīstības un pilnveidošanas procesā, sadarbības veicināšanā un seko līdzi aktuālajām komunikācijas tendencēm, kā arī kalpo kā platforma, lai nozaru ministrijas dalītos ar labo praksi stratēģiskās komunikācijas jomā un veidotu sinerģiju starp nozaru stratēģiskās komunikācijas plāniem un stratēģijām īsā un vidējā termiņā. Padome tiek pēc nepieciešamības, bet ne retāk kā reizi divos mēnešos.

Taktiskā un operatīvā līmenī valsts pārvaldes institūcijas un pašvaldības decentralizēti un atbilstoši kompetencei veido savus stratēģiskās komunikācijas plānus un stratēģijas īstermiņā un pēc nepieciešamības arī vidējā termiņā, lai sasniegtu savu institūciju un nozaru mērķus, veidotu komunikāciju ar savām mērķauditorijām. Mērķis ir nodrošināt, lai jebkurš valsts pārvaldes institūcijās, pašvaldībās un to padotības iestādēs strādājošais spēj paust valsts stratēģiskos vēstījumus, tostarp krīzes situācijās. Institūcijas atbilstoši nepieciešamībai koordinē savus plānus un stratēģijas ar Valsts kanceleju, kā arī tās var saņemt Valsts kancelejas stratēģisku atbalstu to attīstīšanā.

6.2. Informatīvās telpas drošības koordinācija

Informatīvā telpa un tās drošība ir vienlīdz atkarīga no visiem trim pīlāriem: 1) efektīvas valsts un pašvaldību institūciju komunikācijas ar savām mērķauditorijām; 2) spēcīgas un kvalitatīvas mediju vides un žurnālistikas piedāvājuma; 3) prasmīgas, izglītotas un iesaistītas sabiedrības, kas spēj atpazīt un pretoties manipulācijām informatīvajā telpā. Stiprinot katru no tiem, tiek sniegts ieguldījums nacionālajā drošībā. Droša informatīvā telpa arī attur potenciālo pretinieku no agresijas, tostarp hibrīdoperācijām, jo samazina panākumu iespējas līdz minimumam.

Lai veicinātu informatīvās telpas drošību un noturību, stratēģiskā līmenī Valsts kanceleja centralizēti pārrauga un koordinē procesus trīs pīlāros, tostarp veicot centralizētu informatīvās telpas monitoringu, socioloģiskus pētījumus un sadarbību analītiskā jomā ar Latvijas un starptautiskajiem partneriem, kā arī koordinēti nodrošina rekomendācijas un ieteikumus valsts pārvaldes institūcijām komunikācijas un rīcības pielāgošanai, lai tiktu sasniegti valsts stratēģiskie mērķi. Tas ietver apmācību un krīzes situāciju izspēles rīkošanu, stratēģisku atbalstu valsts pārvaldes institūcijām, pašvaldībām un to padotības iestādēm, kā arī medijpratības un informācijpratības veicināšanas pasākumus sadarbībā ar citām kompetentajām institūcijām.

²¹ Valsts pārvaldes komunikācijas koordinācijas grupas mērķus, funkcijas, uzdevumus, pilnvaras un sastāvu nosaka šīs grupas darbības nolikumā, ko izdod (vai groza) ar Valsts kancelejas direktora rīkojumu. Komunikācijas grupā piedalās Valsts kancelejas StratCom un Komunikācijas departamenta vadītāji un preses sekretārs, visu ministriju par komunikāciju atbildīgo struktūrvienību vadītāji, kā arī Ministru prezidenta un visu ministru komunikācijas padomnieki. Daļībai Komunikācijas grupā var tikt pieaicinātas citas institūcijas.

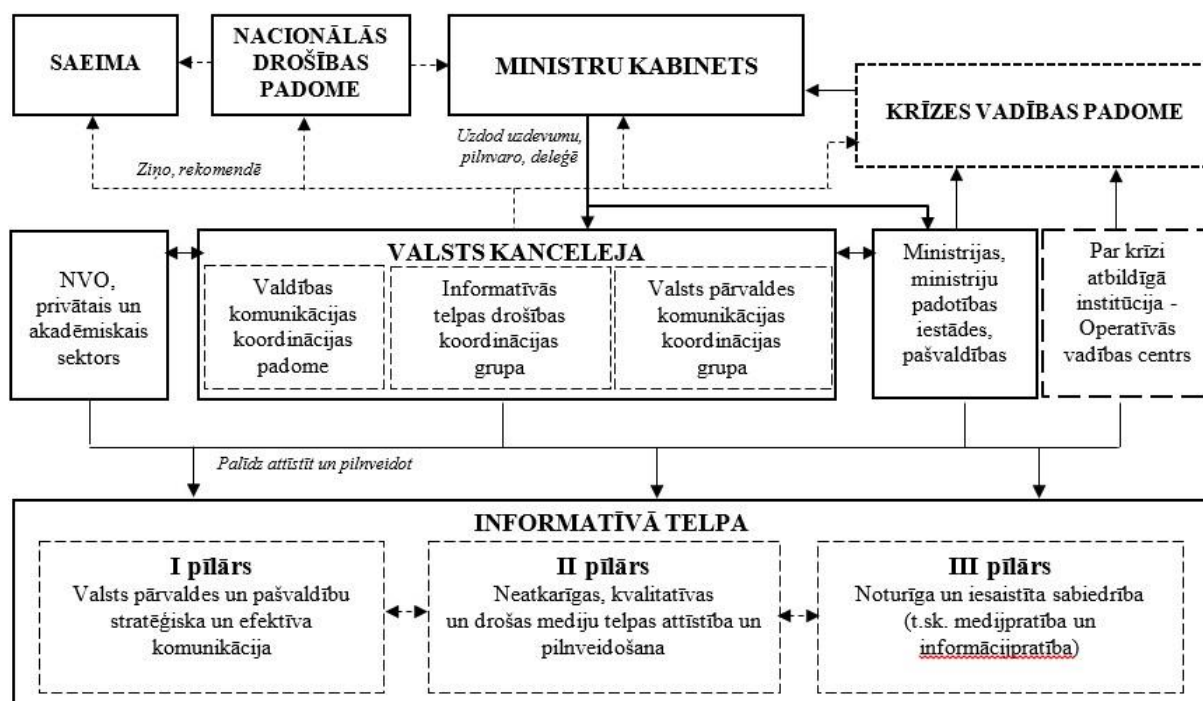
²² Valdības komunikācijas koordinācijas padomes nolikums, <https://likumi.lv/doc.php?id=288017>

Valsts kancelejas StratCom arī vada Informatīvās telpas drošības koordinācijas grupu (turpmāk – Drošības grupa)²³, slēgtu, konsultatīvu koordinācijas formātu, kas nodrošina Konceptijas un plānoto pasākumu grafika ieviešanas uzraudzību, kā arī identificē, novērs un mazina riskus un apdraudējumus valsts un sabiedrības drošībai informatīvajā telpā. Grupa tiekas pēc nepieciešamības, ne retāk kā reizi divos mēnešos. Drošības grupu vada un sekretariāta funkcijas veic Valsts kancelejas StratCom.

Taktiskajā un operatīvajā līmenī informatīvās telpas drošības stiprināšanā ir iesaistīts plašs valsts pārvaldes institūciju, pašvaldību, to padotības iestāžu loks, kā arī nevalstiskais, akadēmiskais un privātais sektors. Pastarpināti informatīvās telpas drošības stiprināšanā un aizsardzībā no ārējām manipulācijām, tostarp dezinformācijas, ir iesaistīta arī plašāka sabiedrība, piemēram, īstenojot informatīvās telpas higiēnas pasākumus²⁴.

6.3. Koordinācijas modelis un sasaiste ar citām institūcijām

Valsts stratēģiskās komunikācijas un informatīvās telpas drošības koordinācijas modelis shematiski attēlots 1. attēlā:

1.attēls. Valsts stratēģiskās komunikācijas un informatīvās telpas drošības koordinācijas un īstenošanas modelis.

²³ Informatīvās telpas drošības koordinācijas grupas mērķus, funkcijas, uzdevumus, pilnvaras un dalībnieku sastāvu (pārstāvētās institūcijas ar lēmumu pieņemšanas tiesībām) nosaka šīs grupas darbības nolikumā, ko izdod (vai groza) ar Ministru kabineta lēmumu saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 13. pantu. Konceptija paredz, ka grupā ir pārstāvētas: Valsts kanceleja, Valsts prezidenta kanceleja, Ministru prezidenta birojs, Kultūras ministrija, Ārlietu ministrija, Aizsardzības ministrija, Iekšlietu ministrija, Tieslietu ministrija, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, Finanšu ministrija, Satiksmes ministrija, Izglītības un zinātnes ministrija, Valsts drošības dienests, Valsts policija, Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome (NEPLP), Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome (SEPLP), Informācijas tehnoloģiju drošības incidentu novēršanas institūcija (CERT.lv). Daļībai drošības grupā var tikt pieaicinātas citas valsts un/vai nevalstiskās institūcijas.

²⁴ Informatīvās telpas higiēna ir pasākumu kopums, ko katrs iedzīvotājs var praktizēt ikdienā, lai veicinātu savu un tuvinieku informatīvās telpas drošību, piemēram: apdomāba pirms dalīšanās ar emocionālu saturu sociālajos medijos (tostarp dezinformāciju), sīkdatņu iestatījumu izvērtēšana, kvalitatīvu mediju saraksta veidošana un to patēriņš, regulāra zināšanu atjaunošana par biežāk lietotajām manipulatoru metodēm, kā arī citi. Avots: Bambals R. (Red.) (2022). *Rokasgrāmata pret dezinformāciju: atpazīt un pretoties*. Rīga: Valsts kanceleja. 43-46. lpp.

Līdztekus koordinācijai Komunikācijas grupas, Drošības grupas un Padomes formātos Valsts kanceleja pastāvīgi nodrošina ziņošanu par informatīvās telpas drošības riskiem un apdraudējumiem, to vadību, stratēģiskās komunikācijas ieviešanu, kā arī citām aktualitātēm Ministru kabinetam, Saeimai, Valsts prezidenta kancelejai, pēc nepieciešamības Nacionālās drošības padomei, kā arī sadarbojas ar valsts drošības dienestiem un tiesībsargājošajām institūcijām. Valsts kancelejas StratCom nodrošina koordināciju un sadarbību informatīvās telpas drošības un stratēģiskās komunikācijas jautājumos starptautiskā līmenī gan divpusējos, gan daudzpusējos formātos, tostarp ES, NATO un citos.

Valsts kancelejas StratCom arī organizē regulāru stratēģiskās komunikācijas vēstījumu nodošanu pašvaldībām un reģioniem, kā arī pēc nepieciešamības rīko apmācības un krīzes situāciju izspēles par informatīvās telpas drošības jautājumiem, tostarp sadarbībā ar pašvaldību civilās aizsardzības komisijām un citām iesaistītajām institūcijām.

Krīzes vai apdraudējuma gadījumā Valsts kancelejas StratCom pēc Krīzes vadības padomes lūguma var tikt piesaistīts informatīvās telpas drošības analītiska novērtējuma vai citas formas stratēģiskās komunikācijas atbalsta sniegšanai. Atbilstoši Valsts civilās aizsardzības plānam Valsts kancelejas StratCom sniedz stratēģisku atbalstu tai institūcijai (vai vairākām), kas atbild par katastrofas vai apdraudējuma reaģēšanas un seku likvidēšanas darbiem, kā arī, ja nepieciešams, sadarbojas ar Operacionālās vadības centru, ja tāds ir izveidots²⁵. Valsts kancelejas StratCom sniedz komunikācijas atbalstu arī citu krīžu risināšanā, kad nepieciešama koordinēta starpnozarju atbilde ar vismaz triju valsts pārvaldes institūciju iesaisti, ko institūcijām var būt grūtības nodrošināt ar saviem resursiem.

7. Konceptijas darbības pamatvirzieni 2023.–2027. gadam

Konceptijā 2023.–2027. gadam izvirzīti seši galvenie darbības pamatvirzieni, lai stiprinātu valsts informatīvās telpas drošību un praksē ieviestu minētos koordinācijas un sadarbības modeļus.

7.1. Valsts stratēģiskās komunikācijas ieviešana un spēju attīstība

Efektīvas valsts stratēģiskās komunikācijas spējas ir Latvijas ekonomiskās attīstības, sabiedrības labklājības, saliedētības un uzticības valstij un tās līderiem, kā arī ārpolitikas, nacionālās drošības un aizsardzības politikas interešu sekmīgas realizācijas stūrakmens. Efektīva stratēģiskā komunikācija ir nozīmīgs atbalsts valsts un sabiedrības noturībai pret konvencionāliem un hibrīdiem apdraudējumiem krīzes situācijās.

Laikā no 2023. līdz 2027. gadam Konceptija paredz attīstīt un turpināt pilnveidot valsts stratēģisko komunikāciju trīs virzienos: 1) strukturālās transformācijas un attīstība; 2) stratēģiskās komunikācijas spēju attīstība; 3) stratēģiskās komunikācijas vēstījumu attīstīšana un ieviešana.

Strukturālās transformācijas un attīstība

Strukturāls izaicinājums ir nepietiekamā cilvēkresursu, materiāltehniskā un finanšu resursu bāze komunikācijas funkciju nodrošināšanai valsts institūcijās un pašvaldībās. Nepietiekamie resursi līdz šim nav tikuši sistemātiski analizēti, bet tie atklājušies praksē, īpaši tad, kad valsts pārvaldes institūcijas vai pašvaldības risina akūtas krīzes situācijas. Tāpat esošās komunikācijas struktūrvienības un personāls bieži praksē veic atbalsta funkciju institūcijās un nereti nav integrēts vadības un politikas plānošanas procesos, kas dotu iespēju piedāvāt stratēģiskus komunikācijas risinājumus institūciju vadībai. Ne visām institūcijām ir izstrādāti komunikācijas plāni vai stratēģijas, kas ļautu mērķtiecīgi un stratēģiski plānot komunikācijas pasākumus

²⁵ Par Valsts civilās aizsardzības plānu, <https://likumi.lv/ta/id/317006-par-valsts-civilas-aizsardzibas-planu>

tuvākajiem gadiem. Lai piesaistītu un noturētu darbā publiskajā sektorā talantīgus profesionāļus, svarīgs ir komunikatoru atalgojuma jautājums (salīdzinājumā ar privāto sektoru).

Lai precīzi identificētu trūkumus un šķēršļus, kas institūcijās kavē īstenot stratēģisku komunikāciju, nepieciešams veikt visaptverošu valsts pārvaldes institūciju un pašvaldību komunikācijas spēju auditu. Pamatojoties uz audita secinājumiem, tiks sagatavoti priekšlikumi un attīstības vīzija strukturālu transformāciju pasākumiem, kas ieviešami visā Konceptcijas periodā un izskatāmi apstiprināšanai Ministru kabinetā Konceptcijas ieviešanas pirmajos gados. Transformācijām ar ģeopolitiskajai situācijai un nacionālās drošības vajadzībām adekvātiem resursiem jānodrošina gan Valsts kancelejas StratCom, gan jāveicina valsts pārvaldes iestāžu un pašvaldību komunikācijas struktūrvienību un komunikatoru spēju stiprināšana.

Konceptcija un Pasākumu plāns papildina Valsts kancelejas ilggadējo darbu sabiedrības līdzdalības iespēju un atvērtās pārvaldības veicināšanā. Konceptcija sasaucas ar Valsts kancelejas vadībā izstrādātā Latvijas Piektā nacionālā atvērtās pārvaldības rīcības plāna 2022.–2025. gadam (turpmāk – Atvērtās pārvaldības plāns) mērķiem – veicināt valsts institūciju darba sabiedrības interesēs atklātību un caurskatāmību, kā arī sabiedrības līdzdalību lēmumu pieņemšanā²⁶. Arī 2022. gadā Valsts kancelejas izdotajās “Vadlīnijās sabiedrības līdzdalības nodrošināšanai valsts pārvaldē” sniegti padomi mērķauditorijas noteikšanai un informēšanai par līdzdalības iespējām, kas izmantojami Konceptcijas ieviešanā.²⁷

Stratēģiskās komunikācijas spēju attīstīšana

Stratēģiskajai komunikācijai, tās plānotājiem un īstenotājiem valstī jāattīstās par pastāvīgu, atzītu profesiju. Jāturpina komunikācijas nozares profesionalizācijas un attīstības procesi valsts pārvaldes institūcijās, pašvaldībās, to padotības iestādēs, ņemot vērā, ka no komunikatoru spējām un efektivitātes ir atkarīga valsts un sabiedrības noturība pret apdraudējumiem informatīvajā telpā, tostarp krīžu situācijās. Mērķis ir panākt, ka katrs publiskajā sektorā strādājošais – sākot no augstākā līmeņa amatpersonām, politikas plānotājiem un ieviešājiem un beidzot ar komunikatoriem – ir apveltīts ar pietiekamām zināšanām un prasmēm, lai spētu paust valsts stratēģiskos vēstījumus savas institūcijas iekšējām un ārējām mērķauditorijām, kā arī spētu atpazīt un pretoties manipulācijām informatīvajā telpā gan ikdienā, gan krīzes situācijās.

Lai attīstītu stratēģiskās komunikācijas profesiju, Valsts kanceleja centralizēti plāno un nodrošina ikgadējas mācības par dažādiem stratēģiskās komunikācijas aspektiem, kas pieejamas valsts pārvaldes institūcijām, kā arī pēc pieprasījuma pašvaldībām. Mācības iekļauj centralizētu metodisko materiālu izstrādi un analītiski pētniecisko darbu, lai nodrošinātu standartizētu, bet pietiekami elastīgu un jaunākajām tendencēm pielāgoties spējīgu ietvaru visiem valsts komunikācijas īstenošanā iesaistītajiem.

Lai institūcijas būtu gatavas reaģēt informatīvajā telpā krīzes situācijā, Valsts kanceleja rīko ikgadējas krīzes mācības, tostarp simulāciju izspēles, veicinot ātru, efektīvu un koordinētu iestāžu atbildi uz dažādiem apdraudējumiem ar fokusu uz izaicinājumu pārvarēšanu informatīvajā telpā. Pēc pieprasījuma un izvērtējot pieejamos resursus, mācības ir organizējamās arī pašvaldībām un padotības iestādēm. Krīžu mācību sagatavošanai un vadībai

²⁶ Piemēram, Atvērtās pārvaldības plānā 3. apņemšanās ir stiprināt sabiedrības pārstāvniecību un dialogu ar sabiedrību lēmumu pieņemšanas procesos ikvienā nozarē, tostarp ministriju uzdevums ir apzināt un pilnveidot sadarbības partneru loku un definēt, kādos veidos tās uztur pastāvīgu dialogu ar sabiedrību. Atvērtās pārvaldības plānā ietverti arī citi pasākumi, lai uzlabotu sabiedrības līdzdalību un valsts institūciju izpratni par efektīvu līdzdalības procesu, kā arī tās spēju veidot efektīvu komunikāciju ar sabiedrību (4. apņemšanās: Valstij sazināties ar sabiedrību saprotami un cilvēcīgā valodā, skaidrot lēmumus un sarežģītas tēmas, uzsverot ieguvumus). Tādējādi atvērtās pārvaldības pasākumi ir piensums vienam no drošas informatīvās telpas pilāriem – efektīva valsts iestāžu komunikācija ar savām mērķauditorijām. <https://www.mk.gov.lv/lv/atverta-parvaldiba#piektais-nacionalais-atvertas-parvaldibas-plans-2022-2025-gadam>

²⁷ <https://www.mk.gov.lv/lv/media/13835/download>

var piesaistīt nevalstiskos, privātos un akadēmiskos partnerus, kā arī starptautiskos ekspertus un institūcijas.

Lai veicinātu valsts pārvaldē un pašvaldībās nodarbināto komunikatoru savstarpējo koordināciju, audzētu komunikatoru sociālo kapitālu (tostarp sociālo tīklojumu) un vairotu starpinstitucionālus sadarbības projektus un pasākumus (t.sk. kopīgas komunikācijas kampaņas un pasākumus), kā arī veicinātu labās prakses apmaiņu un pārņemšanu, tostarp starp publisko un privāto sektoru, kā arī nacionālā un starptautiskā līmenī, Valsts kanceleja plāno organizēt ikgadēju komunikatoru konferenci, kā arī citus pasākumus un aktivitātes.

Latvijas interesēs ir sagatavot jaunus ekspertus stratēģiskās komunikācijas un informatīvās telpas drošības jautājumos, kas nodrošinātu gan nacionālās cilvēkresursu vajadzības, gan ekspertīzes un zināšanu eksportu uz ārvalstīm. Tādēļ jānodrošina valsts pārvaldes institūciju komunikatoru prakses un stažēšanās iespējas arī stratēģiskās komunikācijas jomā, tostarp dalība starptautiskās mobilitātes programmās, lai veicinātu zināšanu ieguvu par jaunākajām tehnoloģijām un starptautiska līmeņa publiskās un korporatīvās komunikācijas labo praksi. Būtiski ir veicināt Latvijas pārstāvju nonākšanu darbā starptautiskajās institūcijās komunikācijas nozarē, tostarp stratēģiskās komunikācijas jomā, kā arī pastāvīgi uzturēt saikni ar šiem pārstāvjiem, izmantot viņu uzkrāto pieredzi, zināšanas un prasmes, veicināt to pārnesi atpakaļ Latvijā, tādējādi atbalstot stratēģiskās komunikācijas profesionalizēšanu.

Stratēģiskās komunikācijas vēstījumu attīstīšana un ieviešana

Balstoties uz valsts pārvaldē uzkrāto pieredzi, zināšanām un projektiem stratēģiskās komunikācijas plānošanā un ieviešanā²⁸, Konceptijas īstenošanā tiks turpināta stratēģiskās komunikācijas naratīvu un vēstījumu sistēmas pilnveidošana un ieviešana, lai veicinātu Latvijas sabiedrības saliedētību, stiprinātu iedzīvotāju piederību Latvijas valstij, tostarp pilsonisko līdzdalību, padarītu efektīvāku valsts un valsts pārvaldes komunikāciju ar iedzīvotājiem, nostiprinātu piederību Eiropas vērtību, kultūras, ekonomiskajai un politiskajai telpai, kā arī veicinātu valsts un sabiedrības noturību pret ārvalstu manipulācijām informatīvajā telpā, tostarp dezinformāciju.

Nemot vērā ģeopolitisko situāciju pasaulē, viens no būtiskākajiem uzdevumiem ir veicināt visu valsts institūciju un sabiedrības vēlmi pilnvērtīgi iesaistīties valsts drošības un aizsardzības stiprināšanā, tostarp informatīvajā telpā, lai kolektīvi spētu izvairīties no krīzes situācijām, kā arī efektīvi pārvarēt tās.

Būtiska loma šo mērķu sasniegšanā būs Latvijas iedzīvotāju pašāvērošanai uz pārbaudītos faktos un zinātnē balstītu informāciju, uzticībai valsts un valsts pārvaldes komunikācijai, kā arī vēlmei uzņemties atbildību un iniciatīvu, izmantot valsts sniegtās iespējas un resursus, lai ar apzinātu un motivētu līdzdarbību veidotu labāku savu un valsts nākotni.

Valsts kancelejas StratCom attīstīs valsts komunikācijas stratēģiju, pilnveidojot un attīstot līdz šim izmantotos naratīvus un vēstījumus, kā arī strādās pie tās koordinētas ieviešanas ar plānveida, mērķtiecīgiem, efektīviem komunikācijas pasākumiem, tostarp stratēģiskās komunikācijas kampaņām. Vēstījumu izmantošanā un pārvēršanā konkrētos komunikācijas pasākumos arī turpmāk būs nepieciešama visu valsts pārvaldes institūciju, pašvaldību, arī padotības iestāžu un Latvijas diasporas ārvalstīs efektīva un koordinēta iesaiste.

Valsts stratēģiskās komunikācijas efektivitāte tiks regulāri izvērtēta, lai nodrošinātu pielāgošanos, eksperimentēšanu, mācīšanos no kļūdām un labās prakses, kā arī tiektos uz augstāku komunikācijas labās prakses standartu veidošanu, ieviešanu un attīstību.

²⁸ Valsts kanceleja (2016). *Latvijas valsts un valsts pārvaldes komunikācijas rokasgrāmata*

7.2. Informatīvās telpas noturības pasākumi pret drošības apdraudējumiem

Latvijas stratēģija noturības attīstīšanai pret manipulācijām un drošības apdraudējumiem informatīvajā telpā, tostarp dezinformāciju, balstās uz visu valsts pārvaldes un pašvaldību institūciju, kā arī organizētas pilsoniskās sabiedrības, akadēmiskā un privātā sektora līdzdarbību, izmantojot gan apsteidzošus, gan uz krīzēm reaģējošus risinājumus indivīdu, institūciju un valsts līmenī. Manipulācijas informatīvajā telpā bieži ir daļa no naidīgu spēlētāju plašāka hibrīdā apdraudējuma instrumentu klāsta, izmantojot valsts un sabiedrības ievainojamību. Latvijas interesēs ir visaptveroši mobilizēt plašu spēlētāju un resursu klāstu, lai attīstītu noturīgu informatīvo telpu, kurā uzbrucēja iespējas veikt manipulācijas tiktu samazinātas līdz minimumam.

Manipulāciju un apdraudējumu novēršanas pamatā ir spējas tos laicīgi identificēt, analizēt, saprast to izplatības cēloņsakarības un rekomendēt atbilstošus atbildes pasākumus. Latvijas interesēs ir stiprināt un pilnveidot Valsts kancelejas StratCom centralizētas informatīvās telpas monitoringa un analīzes spējas, lai spētu pārraudzīt procesus ne tikai Latvijas, bet arī trešo valstu informatīvajā telpā. Šīs monitoringa un analīzes spējas ļauj pilnveidot valsts pārvaldes komunikāciju un rīcību ikdienā, lai sasniegtu institūciju un nozaru stratēģiskos mērķus, kā arī ir integrējamas stratēģiska atbalsta sniegšanā krīžu pārvarēšanas mehānismos atbilstoši spēkā esošajiem tiesību aktiem.

Analīzes un monitoringa jomā plašāk jāizmanto publiskā sektora rīcībā esošie dati, kas ļaus savlaicīgi identificēt problēmas cēloņus, precīzi noteikt mērķauditoriju un optimālākos komunikācijas veidus. Šajā jomā jāiesaista Centrālā statistikas pārvalde, kas sniegtu faktos balstītu atbalstu stratēģiskās komunikācijas mērķu izvirzīšanai un to sasniegšanas monitoringam.

Līdztekus centralizētai nacionālajai analīzei jāveicina arī pašvaldību spēju attīstība Latvijas reģionos, tostarp iesaistot pašvaldību civilās aizsardzības komisijas. Jāņem vērā, ka pašvaldībām ir potenciāls pirmajām pamanīt ārvalstu manipulācijas informatīvajā telpā, ziņot par tām atbildīgajām struktūrām, kā arī pašām veikt pirmos apsteidzošos vai reaģējošos pretpasākumus. Analīzes un monitoringa jomā, ja tas iespējams, jāiesaista arī organizēta pilsoniskā sabiedrība, privātais un akadēmiskais sektors.

Latvijas interesēs ir arī stiprināt starptautisko sadarbību informatīvās telpas monitoringa un analīzes spēju attīstībā, kā arī labās prakses apmaiņā un pārņemšanā. Tas ietver sadarbību ar ārvalstu nevalstiskajiem un privātā sektora partneriem.

Valsts interesēs turpmākajos gados ir īstenot stratēģiskās komunikācijas kampaņas un citus komunikācijas pasākumus (tostarp starpinstitucionālus un vairāku gadu garumā), kas mērķēti uz vietējām un starptautiskām auditorijām, lai apsteidzoši atspēkotu pret Latviju, tās nacionālo drošību, kā arī Konceptijā iekļautajiem pamatprincipiem un vērtībām vērstus naidīgos vēstījumus. Ja nepieciešams, šim mērķim jāpiesaista papildu resursi, kas atbilst nacionālās drošības un ģeopolitiskās situācijas diktētajām vajadzībām.

Latvijai ir būtiski veicināt iedzīvotāju palāvību zinātnē un faktos balstītai informācijai, tostarp ieviešot efektīvus preventīvos pasākumus un, ja nepieciešams, arī izmaiņas tiesību aktos, lai atturētu vietējos un starptautiskos spēlētājus no apzinātām manipulācijām, tostarp dezinformācijas izplatīšanas, Latvijas informatīvajā telpā.

Latvija būs gatava izmantot nacionāla un starptautiska līmeņa atribūciju, lai tiem, kas iejaucas informatīvajā telpā, kaitējot Latvijas nacionālajām interesēm, radītu politiskus, ekonomiskus, reputācijas vai cita veida zaudējumus un izmaksas.

Stratēģiskā komunikācija, kā arī informatīvās telpas drošība, tostarp monitoringa un analīzes spējas, turpmāk jāintegrē visos nacionālajos civilo un militāro krīžu pārvarēšanas mehānismos.

Tas iekļauj šo elementu integrāciju krīžu mācībās un simulāciju izspēlē, tostarp veicinot to pastāvīgu pilnveidi un attīstību, balstoties uz mācību secinājumiem.

Ārvalstu manipulācijas informatīvajā telpā rada arī apdraudējumu un drošības riskus demokrātiskiem procesiem. Tās var mazināt iedzīvotāju lojalitāti un piederības sajūtu valstij, tās institūcijām un to spējām nodrošināt valsts sociālā līguma garantijas pret saviem iedzīvotājiem. Tās rada riskus iedzīvotāju vēlmei pilnvērtīgi iesaistīties un līdzdarboties valsts pārvaldībā, tautsaimniecībā un aizsardzībā. Īpaši kritiski vērtējama šādu manipulāciju ietekme uz pilsonisko līdzdalību, tostarp pilsoņu dalību vēlēšanās. Latvijas interesēs ir nodrošināt Saeimas, pašvaldību un Eiropas Parlamenta vēlēšanu, kā arī citu demokrātisko procesu efektīvu aizsardzību no visiem ārvalstu iejaukšanās riskiem, tostarp informatīvajā telpā. Tādēļ stratēģiskajai komunikācijai jābūt integrētai vēlēšanu drošības risku pārvaldībā, vienlaikus stiprinot vēlēšanu organizēšanā iesaistīto institūciju noturību, komunikācijas kapacitāti un resursus. Vienlaikus valstij ar visiem tās rīcībā pieejamiem līdzekļiem (ne tikai komunikāciju) pastāvīgi jāiegulda resursi iedzīvotāju pilsoniskās līdzdarbības veicināšanā valsts sociāli ekonomiskajos, sabiedriskajos un politiskajos procesos.

7.3. Mediju vides stiprināšana un pilnveidošana

Kvalitatīvi un neatkarīgi mediji ir demokrātiskas, Rietumu vērtību sistēmai piederošas valsts stūrakmens. Tas ir nozīmīgs kanāls valsts institūciju un pašvaldību komunikācijai un saiknei ar sabiedrību. Mediji ir pamats iedzīvotāju informētībai, piederībai valstij, pilsoniskajai līdzdalībai, kā arī tā sauktās sargsuņa funkcijas nodrošināšanai.

Bez kvalitatīvas, neatkarīgas, drošas un spējīgas mediju vides un kvalitatīvas žurnālistikas nav iedomājams darbs Konceptijas pārējos divos pīlāros. Spēcīga mediju vide un kvalitatīva žurnālistika samazina iespējamo izplatības telpu manipulācijām, tostarp dezinformācijai. Tādēļ tie ir arī neatņemama sastāvdaļa informatīvās telpas drošības nodrošināšanai gan ikdienā, gan krīzes vai valsts apdraudējuma gadījumā.

Valsts interesēs ir atbalstīt sabiedriskos medijus, tostarp veicinot iedzīvotāju uzticību tiem, kā arī nodrošinot tos ar finansējumu, kas vidējā termiņā tuvotos ES vidējam dalībvalstu sabiedrisko mediju finansēšanas līmenim. Sabiedriskie mediji turpinās pildīt kritiski svarīgu lomu iedzīvotāju informēšanā un apziņošanā krīzes un valsts apdraudējuma gadījumā.

Ņemot vērā globālos mediju un reklāmas tirgus transformācijas procesus un pieaugošo sociālo mediju ietekmi, iespēju robežās Latvija turpinās finansiāli atbalstīt nacionālos un reģionālos medijus, lai nodrošinātu kvalitatīvas žurnālistikas saturu Latvijas sabiedrībai. Tas iekļaus Mediju atbalsta fonda efektīvu un stratēģisku izmantošanu, kā arī citu atbalsta mehānismu izmantošanu atbilstoši valsts budžeta resursu pieejamībai. Tas iekļaus arī mācības un labās prakses nodošanu, lai veicinātu mediju digitalizāciju, uzņēmējdarbības modeļu pilnveidošanu, veicinot ieņēmumus, tostarp no maksas abonētu piesaistīšanas un skaita pieauguma, kā arī citus pasākumus.

Ievērojama Latvijas mazākumtautību daļa ilgstoši bijusi piesaistīta Krievijas kontrolētiem dezinformācijas un propagandas kanāliem. Lai novērstu atstumtību, saglabātu un veicinātu šo sabiedrības grupu piederību Latvijai, pēc piekļuves liegšanas šiem kanāliem, īstermiņā svarīgi ir turpināt nodrošināt alternatīvu kvalitatīvu ziņu un izklaides saturu šīm auditorijām esošajos Latvijas medijos²⁹, vienlaikus nepalielinot papildu satura radīšanu mazākumtautību valodās par valsts budžeta līdzekļiem. Vidējā termiņā un ilgtermiņā jāveicina šīs sabiedrības grupas

²⁹ Latvijā 2022. gada nogalē televīzijas programmu un pakalpojumu pēc pieprasījuma jomā darbojas 5 ziņu dienesti, kas veido ziņas krievu valodā un 3 ziņu dienesti, kas veido ziņas latviešu valodā. Latvijā retranslējamo audio un audiovizuālo programmu sarakstā pieejamas 250 programmas, no kurām 126 ir pieejamas krievu valodā, bet latviešu valodā ir pieejamas tikai 43.

iekļaušanās Eiropas mediju un informatīvajā telpā, palielinot saturu latviešu valodā, tādējādi veicinot Latvijas sabiedrības saliedēšanu uz valsts valodas pamata.

Latvija turpinās žurnālistu un mediju iesaisti krīžu pārvarēšanas pasākumu plānošanā, tostarp civilās un militārās mācībās. Tas iekļauj pasākumus, lai veicinātu mediju efektīvas darbības nepārtrauktību krīžu un valsts apdraudējuma gadījumos.

Informatīvās telpas drošības stiprināšana iekļaus arī kvalitatīva žurnālistikas piedāvājuma un piekļuves iespēju nodrošināšanu iedzīvotājiem reģionos, īpašu uzmanību veltot mērķauditoriju sasniegšanai Latvijas novados pie Krievijas un Baltkrievijas robežas. Nozīmīgu lomu sabiedrības tiesībratības³⁰ un pilsoniskās izglītības³¹ veicināšanā un koncentrētas valsts informācijas nepastarpinātā sniegšanā (tajā skaitā īpašā tiesiskā režīmā - ārkārtējā situācijā, izņēmuma stāvoklī, civilās un valsts aizsardzības sistēmas uzdevumu izpildei) vienotas valsts, pilsoniskās un tiesiskās informācijas platformā atbilstoši normatīvajiem aktiem oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas pieejamības jomā un noteiktajiem prioritārajiem uzdevumiem turpinās pastāvīgi nodrošināt Latvijas Republikas oficiālais izdevējs (VSIA "Latvijas Vēstnesis").

Būtiska loma arī turpmāk iedzīvotāju informētības un piederības Latvijas valstij stiprināšanā būs diasporas medijiem un izdevumiem. Tādēļ valstij iespēju robežās jācenšas gan nodrošināt Latvijā radītu mediju saturu diasporai ārvalstīs, gan padarīt redzamāku un pieejamāku diasporas žurnālistu un mediju radīto saturu auditorijām Latvijā.

Žurnālistiem un medijiem ir kritiski svarīga loma arī savu auditoriju informēšanā un izglītošanā par manipulācijām informatīvajā telpā, tostarp par dezinformācijas vēstījumiem un manipulācijas metodēm, kas vērstas pret Latviju. Tādējādi tiek veicināta izpratne sabiedrībā, lai apsteidzoši atspēkotu dezinformāciju un mazinātu tās potenciāli kaitīgo ietekmi uz sabiedrības un valsts drošību. Valsts atbalsts pētnieciskajai un analītiskajai žurnālistikai, kā arī izglītības programmām, kas sagatavo profesionālus, ar augstiem žurnālista ētikas standartiem apveltītus žurnālistus, var veicināt nacionālo drošību.

Valsts un sabiedrības interesēs ir nodrošināt žurnālistu un mediju spēju veikt savu darbu atbilstoši Latvijas Republikas Satversmei un nacionālajiem likumiem, tostarp saglabājot brīvību no politiskas un ekonomiskas ietekmes vai spiediena, kā arī brīvību no bailēm par fizisko vai cita veida drošību. Mediju drošība un neatkarība ir arī valsts starptautiskās reputācijas jautājums, tādēļ Latvijas interesēs ir veicināt augstāku vietu Pasaules preses brīvības indeksā³², apņemoties laikus, koordinēti, ar adekvātu bardzību vērsties pret ikvienu gadījumu, kad žurnālistu vai mediju drošība Latvijā tiek apdraudēta.

³⁰ Sabiedrības tiesībratība - privātpersonu informētība par normatīvajos aktos noteiktajām tiesībām un pienākumiem un spēja tās izprast un realizēt reālās dzīves situācijās, it īpaši, kas attiecas uz cilvēka tiesībām, pamatbrīvībām un demokrātiju. Sociālās un ekonomiskās tiesības ir pamats valsts iedzīvotāju, pilsoņu izglītībai, veselībai, labklājībai, kopējam labumam un katra individuālajai attīstībai un tas ir pamats valsts ilgtspējai. Privātpersonu tiesībratību citstarp veicina pietiekama un kvalitatīva informētība (*kas ietver stipru informatīvo telpu, medijpratību, dezinformācijas novēršanu, digitālās un komunikācijas (tostarp valsts valodas zināšanas) prasmes, interneta pieejamība, valsts, pilsoniskās un tiesiskās informācijas pieejamību, pieejamus profesionālus juridiskos un mediācijas pakalpojumus*), sabiedrības līdzdalība, atbildīga, uzticama, profesionāla un mūsdienīga valsts un tiesībaizsardzība, birokrātijas mazināšana, normatīvo aktu kvalitāte un jēgpilna sadarbība vienotas valsts, pilsoniskās un tiesiskās informācijas platformas satura veidošanā, izplatīšanā un citu pasākumu organizēšanā.

³¹ Valsts un tiesiskās informācijas un pilsoniskās izglītības portāla "Cilvēks. Valsts. Likums" (lvportals.lv) saturs - izglītojoši apraksti, viedokļu raksti un intervijas ar sabiedrībā atzītām autoritātēm par vēstures, demokrātijas, politiskās kultūras, sabiedrības vēsturiskās atmiņas un valsts identitātes jautājumiem, tā veicinot atvērtu un kvalitatīvu diskusiju par pilsoniskas un demokrātiskas sabiedrības attīstību un katra indivīda lomu tajā.

³² 2022. gadā Pasaules preses brīvības indeksā Latvija bija 22. vietā no 180 valstīm. Salīdzinājumam Igaunija bija 5. vietā, bet Lietuva – 9. vietā pasaulē. RSF (2022). *World Press Freedom Index 2022*,

<https://rsf.org/en/index>

Latvija ir kļuvusi par drošām mājām medijiem un žurnālistiem, kas bēg no autoritāru režīmu represijām. Tāpat Latvijai ir būtiska loma starptautisko mediju donoru aktivitāšu koordinācijā, kā arī mediju vides pētniecībā, žurnālistu un mediju apmācībā un citos mediju atbalsta pasākumos, specializējoties atbalsta sniegšanā ES Austrumu kaimiņu reģionā. Būtisku ieguldījumu sniedz arī organizēta pilsoniskā sabiedrība. Arī turpmāk Latvija iestāsies par mediju brīvību un žurnālistu drošību dažādos divpusējos un daudzpusējos sadarbības formātos.

7.4. Iesaistīta un pret informatīvās telpas apdraudējumiem noturīga sabiedrība

Sabiedrības medijpratībai un informācijpratībai ir nozīmīga loma valsts un sabiedrības noturības veidošanā pret manipulācijām informatīvajā telpā, tostarp dezinformāciju. Šīm prasmēm ir kritiski svarīga nozīme, lai stratēģiskā komunikācija spētu sasniegt mērķauditoriju un sabiedrība uzticētos valsts pārvaldes un pašvaldību komunikācijai, kā arī lai palielinātos sabiedrības pieprasījums pēc kvalitatīva, faktos balstīta mediju satura.

Lai stiprinātu informatīvās telpas drošību un noturību, sadarbojoties valsts pārvaldes institūcijām un pašvaldībām, kā arī organizētajai pilsoniskajai sabiedrībai, akadēmiskajam un privātajam sektoram, Konceptijā ir noteikts mērķis līdz 2027. gadam nodrošināt, ka vismaz 75 % Latvijas iedzīvotāju (vecumā no 18 gadiem) piemīt kaut minimāla medijpratība un informācijpratība. Vienlaikus tiks nodrošināti praktiski rīki un iespējas, lai veicinātu medijpratību un informācijpratību arī bērniem un jauniešiem vecumā līdz 18 gadiem. Minimāls šo prasību kopums nozīmē, ka cilvēks spēj droši orientēties informatīvajā telpā, atšķirt uzticamu saturu no maldinoša, kā arī nedalās tālāk ar nepārbaudītu saturu.

Mērķa sasniegšanai jāvelta adekvāti resursi, apzinoties, ka investīcijas cilvēkos un viņu noturībā spēcina nacionālo drošību un valsts aizsardzību, tostarp pret hibrīdo apdraudējumu. Jāstiprina arī iedzīvotāju psiholoģiskā noturība pret informācijas ietekmēšanas operācijām un ārvalstu iejaukšanos informatīvajā telpā, lai veicinātu sekmīgu un efektīvu nākotnes krīžu pārvarēšanu.

Izvirzītais mērķis sasniedzams ar plašu pasākumu kopumu: formālo un interešu izglītību; valsts stratēģiskās komunikācijas kampaņām un citiem pasākumiem; sinerģiju un partnerību starp publisko, privāto un akadēmisko sektoru un pilsonisko sabiedrību, sevišķi medijiem, lai radītu un popularizētu instrumentus medijpratības un informācijpratības celšanai, kas pielāgoti dažādām sabiedrības grupām.

Lai atbilstoši starptautiskajai praksei nodrošinātu piekļuvi medijpratības un informācijpratības rīkiem, metodiskajiem materiāliem, jaunākajiem pētījumiem, vietējiem un starptautiskiem pasākumiem un citām aktivitātēm, visām institūcijām ir būtiski iesaistīties un regulāri atjaunināt nacionālo medijpratības un informācijpratības platformu.³³

2021. gada 25. martā tika pieņemta ANO Ģenerālās Asamblejas rezolūcija (A/RES/75/627) "Globālā mediju un informācijas pratības nedēļa", kuru virzīja Latvija kopā ar vairākām līdzīgi domājošām valstīm. Šī ir pirmā ANO rezolūcija, kas aicina risināt problēmas informatīvajā vidē, tai skaitā cīnoties pret dezinformācijas un maldinošas informācijas izplatību. Saskaņā ar rezolūciju arī Latvija katru gadu pēdējā oktobra nedēļā atzīmē Globālo medijpratības un informācijpratības nedēļu, kuru 2012. gadā iedibināja un ik gadu organizē ANO Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija (UNESCO). Šī nedēļa ir izmantojama, lai koordinēti un vienoti valsts līmenī vietējām un starptautiskām mērķauditorijām aktualizētu galvenās problēmas un iespējas informatīvajā telpā aizvadītā gada laikā, tostarp par jaunākajiem un veiksmīgākajiem risinājumiem, kas ieviesti Latvijā medijpratības un informācijpratības jomā.

³³ 2022. gadā Nacionālo elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome (NEPLP) ir izveidojusi un uztur platformu-datubāzi (mājaslapu), kurā vienuviet pieejama informācija un praktiski materiāli Latvijas sabiedrības medijpratības un informācijpratības veicināšanai. Platformas attīstībā un pilnveidošanā apņēmiem iesaistīties plašs institūciju loks.

7.5. Partnerība ar organizētu pilsonisko sabiedrību, privāto un akadēmisko sektoru

Kopš 2022. gada Latvijas un pārējo Baltijas valstu pilsoniskās sabiedrības, mediju un akadēmiskās institūcijas³⁴ ir apvienojušās ar mērķi kļūt par daļu no Eiropas Digitālo mediju observatorijas (EDMO) pētniecības un analīzes tīkla³⁵. Tādējādi Latvijas nevaldības organizācijām, medijiem un akadēmiskajam sektoram ir potenciāls ieņemt aktīvu lomu labās prakses apmaiņā dezinformācijas un citu manipulāciju pētniecībā un analīzē informatīvajā telpā ne tikai nacionālā, bet arī Eiropas līmenī. Latvijas interesēs ir veidot un attīstīt sinerģiju starp valsts pārvaldi, Baltijas Mediju izcilības centru un citiem organizētas pilsoniskās sabiedrības, mediju un akadēmiskajiem partneriem Latvijā un pasaulē informatīvās telpas drošības izaicinājumus, tostarp dezinformācijas, pētniecībā un analīzē. Sadarbība ir jāatbalsta ar stabilu un paredzamu valsts finansējumu vidējā termiņā.

Lai veidotu jaunas zināšanas, atbalstītu valsts pārvaldes un pašvaldību institūcijas, kā arī radītu cilvēkresursu bāzi stratēģiskās komunikācijas un informatīvās telpas drošības jautājumos, kas nodrošinātu gan nacionālās, gan starptautiskās darba tirgus vajadzības, Valsts kancelejas StratCom stiprinās sadarbību ar Latvijas izglītības iestādēm. Augstākās izglītības studiju programmās jāveicina un jāpiesaista valsts, privātie un starptautiskie finanšu atbalsta mehānismi stratēģiskās komunikācijas un informatīvās telpas drošības pētniecībai un inovāciju radīšanai. Jāveicina Latvijas pētnieku dalība starptautiskos zinātniskās sadarbības projektos, jāiesaista starptautiskās mobilitātes programmās, jāpiesaista pētniecības granti jomās, kas nodarbojas ar informatīvās telpas pētniecību un analīzi.

Valsts pārvaldes un pašvaldību institūcijām ir būtiski veidot ilgtermiņa attiecības ar privāto sektoru, tostarp ar labās prakses apmaiņu un pārņemšanu, stiprinot publiskā sektora komunikācijas kapacitāti, kā arī veidojot partnerības un mehānismus stratēģiskās komunikācijas kampaņu un citu komunikācijas pasākumu īstenošanā. Sinerģija starp publisko un privāto sektoru var ļaut radīt inovācijas informatīvās telpas pētniecības, analīzes un drošības jomā, kas ar laiku var kļūt par valsts eksporta precī vai pakalpojumu.

Lai sekmīgi sagatavotos nākotnes krīzēm un dažādiem valsts apdraudējuma scenārijiem, Valsts kancelejas StratCom attīstīs sadarbības tīklu ar nevalstiskajām organizācijām, privātā un akadēmiskā sektora institūcijām un pārstāvjiem. Tīkls būs mobilizējams krīzes situācijās, lai novērstu vai mazinātu drošības riskus un apdraudējumus informatīvajā telpā, izplatītu valsts stratēģiskās komunikācijas vēstījumus, kā arī īstenotu citus pasākumus sekmīgai krīzes pārvarēšanai.

7.6. Starptautiskā sadarbība

Lai nepieļautu un ierobežotu manipulācijas informatīvajā telpā, tostarp dezinformāciju, līdztekus visas valsts un sabiedrības iesaistei nacionālā līmenī būtiska ir koordinācija un sadarbība ar citām valstīm, starptautiskajām institūcijām un līdzīgi domājošiem partneriem.

Autoritāru režīmu ierobežošana informācijas ietekmēšanas un dezinformācijas izplatīšanas jomā sniedz ieguvumu visai sabiedrībai, tādēļ to var uzskatīt par globālo sabiedrisko labumu. Latvijas interesēs ir gan pastāvīgi mācīties no citu valstu pieredzes, gan dalīties ar savām zināšanām un prasmēm, kā arī piedalīties starptautisku normatīvo regulējumu izstrādē, izmantojot savā labā starptautisko organizāciju un institūciju ietekmi, lai ierobežotu autoritārus

³⁴ Baltijas valstu reģionālajā izcilības centrā no 2022. gada apvienojušās institūcijas no Latvijas (Baltijas Mediju izcilības centrs, Vidzemes Augstskola, Delfi.lv un Re:Baltica), Igaunijas (Tartu universitāte, Tallinas universitāte) un Lietuvas (Delfi.lt, Vitauta Dižā universitāte).

³⁵ Eiropas Digitālo mediju observatorija (EDMO) sadarbībā ar mediju organizācijām, tiešsaistes platformām un medijpratības praktiķiem pulcē faktu pārbaudītājus, medijpratības ekspertus un akadēmiskos pētniekus, lai saprastu un analizētu dezinformāciju. <https://edmo.eu/>

režīmus un ietekmīgus nevalstiskos spēlētājus, kas nodarbojas ar kaitnieciskām manipulācijām informatīvajā telpā.

Ar regulāru iniciatīvas uzņemšanos un starptautisku līdzdalību Latvija ir ieguvusi reputāciju kā valsts, kas aktīvi un sekmīgi ierosina iniciatīvas tādās jomās kā stratēģiskā komunikācija, vēršanās pret dezinformāciju un ārvalstu iejaukšanos demokrātiskos procesos, sociālo mediju platformu regulācija, medijpratība un informācijpratība, mediju un žurnālistu brīvība un drošība. Konceptijas īstenošanā, lai sasniegtu valsts intereses, Latvija turpinās aktīvi strādāt stratēģiskās komunikācijas un informatīvās telpas drošības jomā ES, NATO, ANO, Eiropas Padomē, EDSO, OECD, kā arī divpusējās un reģionālās sadarbības formātos. Tas iekļauj regulāru pārstāvību un dalību un, ja nepieciešams, arī attiecīgu pasākumu rīkošanu Latvijā.

Valsts kancelejas StratCom kā nacionālais kontaktpunkts turpinās attīstīt sadarbību ar sociālo mediju platformām. Valsts pārvalde, nevalstiskās organizācijas un pētniecības sektors aktīvi turpinās sadarboties ar sociālo mediju platformām, lai mazinātu manipulāciju ietekmi informatīvajā telpā uz valsts un sabiedrības drošību. Latvija iestāsies par lielāku sociālo mediju platformu atklātību un pieejamību to datiem un algoritmiem, lai nodrošinātu uzraudzību sociālo mediju kompāniju īstenotajai politikai dezinformācijas ierobežošanā. Tas iekļauj Eiropas Savienības regulējuma un rīcībpolitiku, tostarp Digitālo pakalpojumu akta, Digitālo tirgu akta un ES Prakses kodeksa dezinformācijas jomā, efektīvu ieviešanu.

Latvija turpinās strādāt pie ekspertīzes stratēģiskās komunikācijas, medijpratības un informācijpratības nodošanas valstīm reģionos, kuru drošība un attīstība ir cieši saistīta ar Latvijas ārpolitikas interesēm (piemēram, ES Austrumu partnerības valstīs). Vienlaikus Latvijas atpazīstamība un zināšanas stratēģiskās komunikācijas un informatīvās telpas drošības jautājumos rada iespējas sadarbības stiprināšanai ar valstīm no dažādiem pasaules reģioniem, tādējādi sniedzot ieguldījumu Latvijas kampaņā ievēlēšanai ANO Drošības padomē 2025. gadā uz 2026.–2027. gada termiņu.

Turpmākajos gados Latvija veicinās un uzturēs saikni ar ārvalstīs strādājošiem ekspertiem, lai īstenotu nacionālās intereses, kā arī veicinātu starptautiski iegūto zināšanu un pieredzes pārnesi atpakaļ uz nacionālo līmeni. Latvija izmantos un iesaistīs diasporu ārvalstīs, lai nodotu un izplatītu ārvalstīs valsts stratēģiskās komunikācijas vēstījumus, kā arī iesaistītu diasporu informatīvās telpas drošības stiprināšanā.

Konceptijas īstenošanai Latvija efektīvi izmantos NATO Stratēģiskās komunikācijas izcilības centra uzkrāto pieredzi, ekspertīzi un zināšanas nacionālām vajadzībām, kā arī veicinās centra atpazīstamību starptautiskajā arēnā.

Valsts pārvalde aktīvi izmantos sadarbības iespējas ar citām starptautiskām institūcijām, akadēmiskām organizācijām, nevaldības organizācijām, zināšanu izcilības centriem Eiropā un pasaulē, ar to palīdzību veicinot Latvijas informatīvās telpas drošību.

8. Konceptijas ieviešana un noslēguma jautājumi

Konceptijas konkrēto uzdevumu īstenošanai ar definētu atbildības sadalījumu un īstenošanas termiņiem ir izstrādāts plānoto pasākumu saraksts, kas ir neatņemama Konceptijas sastāvdaļa.

Konceptijā un plānoto pasākumu sarakstā iekļauto pamatvirzienu un uzdevumu izpildei institūcijas atbilstoši kompetencei veido detalizētus politikas plānošanas dokumentus un normatīvos aktus (vai grozījumus tajos). Atbildīgās un līdzatbildīgās institūcijas konceptijā paredzētos pasākumus īsteno tām piešķirtu valsts budžeta līdzekļu ietvaros, un jautājums par papildu valsts budžeta līdzekļu piešķiršanu 2024. gadam un turpmākajiem gadiem skatāms likumprojekta “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam” sagatavošanas procesā kopā ar visu ministriju un citu centrālo valsts iestāžu prioritāro pasākumu pieteikumiem.

Sākot no 2024. gada atbildīgās institūcijas atbilstoši kompetencei ik gadu ziņo Valsts kancelejai par progresu koncepcijas īstenošanā. Valsts kanceleja koordinē un apkopo iestāžu sniegto informāciju, kā arī katru gadu līdz 31. martam nodrošina vienotu ziņošanu Ministru kabinetam, Saeimai un, ja nepieciešams, citām institūcijām par koncepcijas un ieviešanas plāna īstenošanas progresu, kā arī citām aktualitātēm informatīvajā telpā aizvadītā kalendāra gada laikā.